

ISSN: 3060-4613

MAKTABGACHA
VA MAKTAB
TA'LIMI VAZIRLIGI

№8
2025

- 13.00.00 Pedagogika fanlari
- 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
- 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
- 13.00.03 Maxsus pedagogika
- 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
- 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
- 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
- 13.00.07 Ta'limda menejment
- 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
- 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
- 07.00.00 Tarix fanlari
- 19.00.00 Psixologiya fanlari
- 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
- 02.00.00 Kimyo fanlari
- 03.00.00 Biologiya fanlari
- 09.00.00 Falsafa fanlari
- 10.00.00 Filologiya fanlari
- 11.00.00 Geografiya fanlari

M

AKTABGACHA VA AKTAB TA'LIMI

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslashgan ilmiy jurnal

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Elektron nashr. 224 sahifa,
1-avgust, 2025-yil.

BOSH MUHARRIR:

Karimova E'zoza Gapirjanovna – O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirli

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI

Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Qirg'izboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Shermuhhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)
Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Wookyu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (Phd)
Shomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Mirzayeva F.O. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis institute dotsenti
Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor
Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Tillashayxova X.A. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Doniyorov S. M. – "Yangi O'zbekiston" va "Pravda Vostoka" gazetalar tahririyati DM bosh muharriri, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan jurnalist, filologiya fanlari nomzodi (PhD)
Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Ashurov R. R. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Panjiyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Muassis: "Tadbirkor va ishbilarmon" MChJ

Hamkorlarimiz: O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi, O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:

Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Minister of Perschool and School Education of the Republic of Uzbekistan

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:

Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician

Shoumarov G'. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician

Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor

Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Shermuhhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor

Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)

Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)

Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)

Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)

Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)

Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)

Mizayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor

Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)

Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor

Mirzayeva F.O. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor

Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service

Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor

Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)

Tillashayxova X.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor

Doniyorov S. M. – Editor-in-Chief of the Editorial Board of the newspapers "Yangi Uzbekiston" and "Pravda Vostoka", Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Candidate of Philological Sciences (PhD)

Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor

Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics

Ashurov R. R. – doctor of philosophy (PhD) in psychology

Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region

Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun

Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences

“Maktabgacha va maktab ta’limi” jurnali O‘zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni chop etish uchun milliy ilmiy nashrlar ro‘yxatiga kiritilgan:

Pedagogika fanlari bo‘yicha: OAK Kengashi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:

- Ekspert kengashi (29.10.2024-y., №10)
- Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)

Psixologiya fanlari bo‘yicha: Toshkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):

- Ekspert kengashi (25.05.2025-y., №10)
- Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

“Maktabgacha va maktab ta’limi”
jurnali

26.09.2023-yildan

O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti
Administratsiyasi huzuridagi Axborot
va ommaviy kommunikatsiyalar
agentligi tomonidan **№C-5669363**
reyestr raqami tartibi bo‘yicha
ro‘yxatdan o‘tkazilgan.

Litsenziya raqami: **№136361**

MUNDARIJA

Zamonaviy maktabgacha ta'lim tashkiloti direktori modeli: tizimli boshqaruv yondashuvi asosida shakllanishi.....	14
<i>Abdullayeva Nafisa Shavkatovna, Maraimova Muxtabar Pulatovna</i>	
O'smirlardagi nevroz holatining psixologik xususiyatlari.....	20
<i>Abduraximov Doniyor Abdusaid o'g'li</i>	
Ta'lim siyosati va o'qituvchilarning kasbiy rivojlanishi: xalqaro tajriba va o'zbekistonda amaliyot taqqoslamasi.....	25
<i>Ahadova Mushtariybonu Akmal qizi</i>	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirishning hozirgi holati va o'ziga xosligi	30
<i>Beknazarova Muxlisa O'tkir qizi</i>	
Ta'lim sifatini oshirishda "Barkamol avlod" bolalar maktablarining zarurati va ahamiyati	33
<i>Eshmuminova Oybarchin Botirovna</i>	
Bolalarda nutq kamchiliklari: etiologiya, rivojlanish dinamikasi va erta aralashuv	39
<i>Isayeva Mushtariy Alisher qizi</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarini kitobxonlikka o'rgatish usullari	44
<i>Maydonova Saboxat Sadulloyevna</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida kitobxonlik vositasida badiiy adabiyot namunalariga qiziqishni shakllantirishning o'ziga xos jihatlari.....	48
<i>Mingbayeva Barno Ubaydullayevna</i>	
Pedagogical Characteristics in Enhancing Speaking Skills of Esp Learners in English Language Classes Through Digital Technologies	52
<i>Pardayeva Zulaykho Yusubjonovna</i>	
Nutq buzishlarida uchraydigan idrok jarayonining o'ziga xos xususiyatlari	55
<i>Ruziyeva Guzal Shuxrat qizi</i>	
"Biologik savodxonlik" tushunchasi zamonaviy ta'lim paradigmasi kontekstida	59
<i>Umaraliyeva Mamura Tashxodjayevna</i>	
O'qituvchi faoliyatida kasbiy madaniyatning o'rni	65
<i>Umarova Feruzabonu Bobir qizi</i>	
Gamifikatsiyalangan jismoniy tarbiya mashg'ulotlarining 11–12 yoshli o'quvchilarda emotsional barqarorlikka amaliy ta'siri.....	68
<i>Tojiyev Baxriddin Baxtiyorovich</i>	
O'quvchi yoshlarni milliy qadriyatlar va an'analarga hurmat ruhida tarbiyalashning nazariy asoslari	72
<i>Isokov Ravshanbek Ulug'bek o'g'li</i>	
Media va axborot savodxonligi 21-asr pedagoglarning asosiy kompetensiyasi sifatida.....	76
<i>Boypolvonov Barot Djonqobulovich</i>	
Bo'lajak ingliz tili o'qituvchilarining leksik kompetensiyasini takomillashtirishning lingvistik va lingvometodik talqini.....	81
<i>Ismoilova Zarnigor Raximjon qizi</i>	
O'quvchi yoshlarni milliy qadriyatlar va an'analarga hurmat ruhida tarbiyalashning nazariy asoslari	86
<i>Isokov Ravshanbek Ulug'bek o'g'li</i>	
Pedagogik faoliyatda stress namoyon bo'lishiga ijtimoiy omillarning ta'siri	90
<i>Jumanova Ug'loy Sodiqjonovna</i>	
Oliy ta'lim muassasalarida nomutaxassislik yo'nalishlarida ingliz tilini o'qitishni takomillashtirish.....	96
<i>Koshayeva Sansabila Kamiljanovna</i>	
Ijtimoiy-ekologik madaniyatni rivojlantirishda xalqaro tajribalar va ta'lim jarayonining o'rni.....	100
<i>Mamajonova Fotimaxon O'ktamovna</i>	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining kreativ kompetentligini rivojlantirishning ahamiyati	105
<i>Murodova Madina Karim qizi</i>	
Elektrotexnika va elektronika fanini o'qitishning zamonaviy metodlari	108
<i>Ortiqov Mironshoh Sodiqovich</i>	

Bo'lajak ingliz tili o'qituvchilarining kasbiy kompetensiyasini takomillashtirishda Blended learning texnologiyasini O'zbekiston oliy ta'lim tizimiga tatbiq etish.....	110
Pakirdinova Sharofat Abdumutaljonovna	
O'zbekistonda ta'lim sohasi bo'yicha strategik dasturlarni ishlab chiqish istiqbollari.....	115
Quronboyeva Mavluda Bahodirovna	
Xalqaro baholash dasturlari va neyropedagogika	120
Sidiqova Yulduz Sobirovna	
6-sinf o'quvchilarida matn bilan ishlash ko'nikmasini shakllantirish metodikasi	123
Xamroyeva Dilnoza Jahongir qizi	
Talabalarda pedagogik qobiliyatlarni shakllantirishda pedagogik texnologiyalarning ahamiyati	128
Yusupov Ulug'bek Kadirovich	
Adabiy ta'lim jarayonida o'quvchi ma'naviy kamolotini ta'minlashda motivatsiya uyg'otish texnologiyalarini takomillashtirish	132
F. Zaynabuddinov	
Развитие поликультурной компетентности студентов в образовательной среде вуза	135
Киреева Эльвина Фларитовна	
Yoshlarni vatanparvarlik ruhida tarbiyalashda pedagogik xususiyatlar	140
Sanayev Gayrat Shermuxamedovich	
Maktabgacha yoshdagi bolalar muloqot madaniyatini tarbiyalashning pedagogik mexanizmlarini takomillashtirish	144
Boybo'riyeva Saodat O'ralovna	
Kattalar ta'limi texnologiyasi: muammolar, yondashuvlar va rivojlanish yo'nalishlari	148
Davletova A.	
Yangi O'zbekistonda inklyuziv ta'limni rivojlantirishning huquqiy asoslari	152
G'aniyeva Gulrux Tavakkaljon qizi	
Innovatsion ta'lim texnologiyalari asosida bo'lajak o'qituvchilarni ma'naviy-axloqiy sifatlarini rivojlantirish	156
Madmarova Gulchexra Qodirovna	
O'lkashunoslik materiallarining oliy ta'lim jarayonida tarbiyaviy salohiyatini ochib berish	160
Mamajonov Mo'minjon	
Muhandislik grafikasi darslarida o'quv faoliyatining shaxsga yo'naltirilgan innovatsion modeli	165
Mamasidikova Gulnora Muhammad qizi	
Sun'iy intellektga asoslangan ta'limiy resurslarning pedagogik imkoniyatlari.....	169
Muhiddinov Muhiddin Nuriddin o'g'li	
Ijod maktablari o'quvchilarining badiiy-ijodiy kompetensiyasini rivojlantirishda interfaol metodlarning ahamiyati.....	173
Nurmatova Shohistaxon Muhammadjonovna	
Voleybolchi qizlarni tayyorlashning differensial vositalaridan foydalanish zarurligini, ularning o'yin amplusini hisobga olgan holda aniqlash usullari	178
Odilova Feruzaxon Valijon qizi	
PIRLS baholash tizimini qo'llash vositasida mustaqil o'qishga o'rgatishda IMEN texnologiyalaridan foydalanish.....	184
Olimjonova O'g'ilxon Abdurasul qizi	
Yoshlar o'rtasida internet qaramligi va ijtimoiy izolyatsiya zamonaviy Maugli sindromining klinik ko'rinishlari	188
Polvanov Rasulbek Baxtiyarovich	
Boshlang'ich maktabda o'zbek tili darslarida differensial ta'limdan foydalanishning pedagogik shart-sharoitlari	192
Rasulova Nozigul Abdivahid qizi	
Ona tili va o'qish savodxonligi darslarida boshlang'ich sinf o'quvchilarining nutqini takomillashtirish	196
Sharfova Nilufar Ilhom qizi	
Xalqaro baholash dasturlari asosida ta'lim samaradorligini oshirishning pedagogik shart-sharoitlari (PIRLS misolida).....	200
Tuxtasinova Munira Ibragimovna	
Fransuz tili darslarida tabiatshunoslik atamalarini boshlang'ich sinflarda shakllantirish va o'rgatishning o'ziga xos xususiyatlari.....	204
Umarova Madinabonu Bahodir qizi	

O'smir psixologik salomatligini barqarorlashtirishda art-terapiyadan foydalanishning imkoniyatlari	208
Yusupxodjayeva Umida Baxodir qizi	
Nofillologlarni (filolog bo'lmaganlarni) kasbiy aloqa madaniyatiga o'rgatish maqsadida zamonaviy ingliz tilining lingvometodik tahlili.....	214
Zarina Itolmasova	
Forsayt va qaror qabul qilishni bog'lovchi kognitiv komponentlar.....	219
Hasanova Sumanbar Hamroqulovna	

IJOD MAKTABLARI O'QUVCHILARINING BADIY- IJODIY KOMPETENSIYASINI RIVOJLANTIRISHDA INTERFAOL METODLARNING AHAMIYATI

Nurmatova Shohistaxon Muhammadjonovna
Ixtisoslashtirilgan ta'lim muassasalari tasarrufidagi
Muhammad Yusuf nomidagi Ijod maktabi direktori

Annotatsiya: Ushbu maqolada ijod maktabi o'quvchilarining matn yaratish kompetensiyalarini rivojlantirishda integrativ yondashuvning, shuningdek, ularning badiiy-ijodiy kompetensiyasini shakllantirishda interfaol metodlarning ahamiyati yoritilgan.

Kalit so'zlar: bolalar, hissiy intellekt, rivojlanish, ta'lim-tarbiya, tizim, kreativlik, bilim, ko'nikma, malaka.

Abstract: This article discusses the importance of an integrative approach in developing the text creation competencies of students at creative schools, as well as the role of interactive methods in enhancing their artistic and creative competence.

Key words: children, emotional intelligence, development, education and upbringing, system, creativity, knowledge, skills, competence.

Аннотация: В данной статье рассмотрено значение интегративного подхода в развитии навыков создания текста у учащихся школ творчества, а также роль интерактивных методов в формировании их художественно-творческой компетентности.

Ключевые слова: дети, эмоциональный интеллект, развитие, обучение и воспитание, система, креативность, знания, навыки, умения.

KIRISH

Ma'lumki, ta'lim hamkorlikka asoslanib, jamoaviy xarakter kasb etadi; kasbga xos faoliyat qoidalari va jamoaning ijtimoiy qoidalariga mos holda amalga oshadi. Ana shu ma'noda ta'limning didaktik va tarbiyaviy ahamiyati o'zaro birlashib, o'yin faoliyati shaklida o'quvchilarning faolligi ortadi. Ishbop o'yinlarda tavsiya etilgan muammoli topshiriq maqsadga muvofiq dialogik muloqot asosida ishtirokchilarni rag'batlantiradi, qiziqishlarini orttiradi, emotsional ruh paydo qiladi.

Sinkveyn usuli. Sinkveyn – fransuz tilida “5 qator” ma'nosini bildiradi. Sinkveyn – ma'lumotlarni sintezlash (bir butunga keltirish)ga yordam beradigan qo'qiyalanmagan she'r bo'lib, unda o'rganilayotgan tushuncha (hodisa, voqea, mavzu) to'g'risidagi axborot yig'ilgan holda, o'quvchi so'zi bilan turli variantlarda va turli nuqtai nazar orqali ifodalanadi. Sinkveyn tuzish – murakkab g'oya, sezgi va hissiyotlarni bir nechagina so'zlar bilan ifodalash uchun muhim bo'lgan malakadir. Sinkveyn tuzish jarayoni mavzuni yaxshiroq anglashga yordam beradi. Sinkveyn tuzish qoidalari:

1-qator: Mavzu bir so'z bilan ifodalanadi (odatda ot tanlanadi).

2-qator: Mavzu ikkita sifat bilan ifodalanadi (2 ta sifat yoziladi).

3-qator: Mavzu doirasidagi harakat uchta so'z bilan ifodalanadi (3 ta fe'l yoki ravishdosh yoziladi).

4-qator: Mavzuga nisbatan munosabatni anglatuvchi, to'rtta so'zdan iborat fikr yoziladi (4 ta so'zdan iborat jumla yoziladi).

5-qator: Mavzu mohiyatini takrorlaydigan, ma'nosi unga yaqin bo'lgan bitta so'z yoziladi (mavzuga sinonim so'z yoziladi).

Misol:

Shaxs
Serg'ayrat va baxtiyor
Izlanadi, fikr yuritadi, komillikka intiladi
Naqadar buyuk va murakkab mavjudot
Inson

Klaster usuli

Klasterlarga ajratish – o'quvchilarga biror bir mavzu to'g'risida erkin va ochiq tarzda fikr yuritishga yordam beradigan pedagogik strategiyadir. Bu usul ko'p variantli fikrlashni, o'rganilayotgan tushuncha (hodisa, voqea) lar o'rtasida aloqa o'rnatish malakalarini rivojlantiradi. "Klaster" so'zi g'ujm, bog'lam ma'nosini anglatadi. Klasterlarga ajratishni da'vat, anglash va mulohaza qilish bosqichlaridagi fikrlashni rag'batlantirish uchun qo'llash mumkin. U asosan yangi fikrlarni uyg'otish, mavjud bilimlarga yetib borish strategiyasi bo'lib, muayyan mavzu bo'yicha yangicha fikr yuritishga chorlaydi.

Didaktik o'yinlar ta'limiy maqsadlarni amalga oshiradigan va ularga moslashtirilgan bo'ladi. Didaktik o'yinlar tizimidan birinchi marta maktabgacha ta'lim jarayonida foydalanishga F. Fröbel va M. Montessori asos solgan bo'lsa, boshlang'ich ta'lim uchun O. Dekro tadqiqotlar olib borgan. 1960–1970-yillardan boshlab faqat boshlang'ich ta'limda emas, balki umumiy o'rta ta'limda ham foydalanila boshlandi. 1980-yillarda, ayniqsa, ishbop o'yinlar keng tarqala boshladi. Ishbop o'yinlarning asosiy xususiyati o'yin rejasining o'quv maqsadiga yo'nalganligidir. Chunki o'quv maqsadi o'yin vazifalari doirasida amalga oshiriladi.

Demak, o'yinlar bolalarning asosiy faoliyat turi bo'lib, ular orqali kichik maktab yoshidagi o'quvchilar hayotni, borliqni, tevarak-atrofni o'rganadilar va unga moslashadilar. Klasterlar tuzishdan yangi mavzuni mukammal o'rganmasdan oldin foydalanish maqsadga muvofiqdir.

Klaster tuzish ketma-ketligi:

- Katta varaq qog'ozning o'rtasiga yoki sinf doskasiga yoxud yozish uchun foydalanish mumkin bo'lgan sathga "kalit" so'z yoki gap yoziladi.
- Shu mavzuga tegishli deb hisoblangan va xayolga kelgan so'z va gaplar yoziladi.
- Fikrlar paydo bo'lganda va ularni yozganda, ular o'rtasida mumkin bo'lgan bog'lanishlar belgilanadi.
- Fikrlar tugamaguncha yoki vaqt tugagunicha barcha fikrlar yozib boriladi.
- So'z va fikrlar mazmuni va yaqinligiga qarab toifalarga ajratiladi.

Insert usuli

Insert usuli – tushunishni kuzatish vositasidir. Insert – bu o'quv jarayonida o'z anglashini faol kuzatish uchun o'quvchilarga imkoniyat beradigan kuchli vosita. Chunki ba'zida odam matnni oxirigacha o'qib chiqadi-yu, ammo nima o'qiganini eslab qololmaydi. Bu esa o'qish jarayonida faollikning yetishmasligiga olib keladi.

Insert usuli o'quvchilarni matn bilan ishlaganda quyidagi belgilarni qo'yib borishga undaydi:

V – bilganlarimni tasdiqlaydi

+ – yangi axborot

– – bilganlarimga zid keladi

? – meni o'ylantirib qo'ydi

Ikki qismlik kundalik usuli ham matn bilan ishlash jarayonida qo'llaniladi. Bu usul o'quvchilarga matnni chuqur anglashga yordam beradi, ularni ijodiy tafakkurga undaydi.

Daftar varag'i quyidagicha ikki qismga bo'linadi:

- "Parcha" – o'quvchi matndan o'zini hayratga solgan yoki taassurot qoldirgan bir parcha keltiradi.
- "Sharh" – ushbu parchani nima uchun tanlaganini, u qanday fikrga olib kelganini izohlaydi.

Kubiklar usuli

Bu usul – o'zgartirilayotgan kelajakka asoslanib, mavzuni har tomonlama yoritishga yordam beradigan o'qitish usulidir. Hajmi o'rtacha 15–20 sm bo'lgan karton kubikning har bir tomoniga quyidagi topshiriqlar yoziladi:

1. Buni tasvirlang.
2. Buni taqqoslang.

3. Buni o'zaro bog'lanishini ko'rsating.
4. Buni tahlil qiling.
5. Buni qo'llang.
6. Yaxshi va yomon tomonlarini dalillar bilan ko'rsating.

Mazkur topshiriqlar asosida mavzu chuqur tahlil qilinadi.

Xulosa sifatida aytish mumkinki, ishbilarmonlik o'yinlari qo'llash sohalari nihoyatda kengdir. O'quv maqsadlarida kompyuterdan foydalangan holda qo'llaniladigan ishbilarmonlik o'yinlari o'quvchilarning hayotda o'z o'rnini topishga, orzu qilgan hayotiy vaziyatlarni yaratishga o'rgatadi. Ular ishlab chiqarish jarayonida o'zini erkin muloqotga kirishuvchi, bilimdon mutaxassis sifatida namoyon etishga zamin yaratadi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Ijodiy qobiliyatlar muammosi psixologiya fanida qiziqarli va ma'lum darajada tadqiq qilingan muammolardan biridir. Bu muammo yuzasidan qadimdan to shu kunga qadar izlanishlar olib borilgan. Insonning imkoniyatlarini o'rganishga Sharq mutafakkirlari – Farobiy, Beruniy, Abu Ali ibn Sino, Rossiya psixologlari – B.M. Teplov, B.G. Anan'ev, N.V. Kuzmina, S.L. Rubinshteyn, A.G. Kovalev, V.N. Myasishev, G'arb olimlari – A. Bine, T. Simon, F. Galton, V. Shtern, U. Ollport, K. Rodgers kabilar katta hissa qo'shgan. Ushbu muammo ustida O'zbekiston psixolog olimlari – E. G'oziey, R. Gaynutdinov, M.G. Davletshin, B.R. Kodirov, V.A. Tokareva va boshqalar ham izlanish olib borganlar.

Ijodkorlik deganda insonning yangilik yaratish, muammolarni yechishga qaratilgan ijodiy qobiliyati tushuniladi. Uning tag zamirida originallik, amaliylik, noodatiylik va erkinlik yotadi. Shuningdek, ijodiy fikrlash – muayyan masala yuzasidan har tomonlama fikrlash, bir nuqtaga turli rakursdan qaray olish qobiliyatidir. Ijodiy fikrlash – bu shunday fikrlashki, natijada ma'lum bir muammoning tubdan yangi yoki takomillashtirilgan yechimi topiladi. J. Guilfordning fikriga ko'ra, ijodiy fikrlashning xususiyatlari quyidagilardan iborat:

- o'ziga xoslik, g'ayrioddiy g'oyalar;
- semantik moslashuvchanlik – ob'ektni turli nuqtai nazardan ko'rish qobiliyati;
- majoziy moslashuvchanlik – ob'ektni yashirin tomonlarini ko'rish uchun idrokni o'zgartirish qobiliyati;
- noma'lum vaziyatda turli g'oyalarni ishlab chiqish qobiliyati.

Abu Nasr Farobiyning "Fozil odamlar shahri" asarida: "Inson, o'zi va ruhiyati orasidagi hamda o'zi va boshqa biron orasidagi mavjud narsani tadqiq etishda bor imkoniyatni ishga solib, muntazam ravishda mashq qildirib turishi kerak. Buni u haqiqat vositalarini egallashda sabr bilan, yo o'qitish va murabbiylik usullari yoki bahs va himoya usullari bilan amalga oshirishi zarur", – deb yoziladi.

Biz boshlang'ich sinf o'quvchilarini o'qitish va tarbiyalashning eng muhim nazariy hamda amaliy jihatlarini bilishimiz kerak. Buning uchun avvalo quyidagi psixologik-pedagogik muammolarni tushunib olmoq'imiz lozim:

- o'quvchi shaxsining psixologik rivojlanganlik darajasi;
- o'quvchi shaxsining shakllanishi va o'quv-mehnat faoliyati mazmuni;
- o'quvchi shaxsi tabiatining tavsifnomasi va ijtimoiy-psixologik xususiyatlari.

O'quvchi shaxsining psixologik rivojlanganlik darajasini to'liq yoritish uchun biz uning rivojlanish xususiyatlari borasida muayyan ma'lumotlarga ega bo'lishimiz lozim. Faoliyatimiz davomida o'quvchilarning psixologik rivojlanishi yosh xususiyatlari bilan chambarchas bog'liqligini kuzatamiz. Ruhiy jarayonlar va bola ruhiyatidagi o'zgarishlar – diqqat va xotira darajasi, tafakkur xususiyatlari, so'z boyligi hamda nutqning rivojlanganlik darajasi – bularning barchasi psixologik rivojlanishga daxldor.

Maktablarimizda ta'lim-tarbiya ishlari bolalarga faqat bilim berish bilan cheklanib qolmay, balki bolalarning barcha qobiliyatlarini o'stirishni nazarda tutgan holda olib boriladi. Boshlang'ich sinf o'quvchilarining intellektual salohiyatini rivojlantirishda ularning tug'ma qobiliyat va iste'dodining o'zni muhim ahamiyatga ega. Tug'ma qobiliyatga ega bo'lgan yoshlarimiz kattalarning har bir ta'limiy, tarbiyaviy va kasbiy ta'limotlarini tez ilg'ab oladilar va tez o'zlashtirib, hayotga tadbiq eta oladilar. Biroq bu qobiliyat va iste'dod barcha yoshlarimizga tug'ma nasib etavermaydi.

Shunday ekan, qobiliyatni shakllantirib borish, yoshlarning iste'dodini oshirib borish birinchi navbatda pedagoglarimiz va keng jamoatchilik – ya'ni oila, mahalla, o'quv muassasalari – zimmasiga tushadi. Bolalar o'zlaridagi turli faoliyatlarga bo'lgan tug'ma layoqatlarni jamoada, o'z ustida tinmay ishlash jarayonida ro'yobga

chiqaradilar. Maktablardagi sinf hamda jamoa, guruhlar, to'garaklar, fan olimpiadalarida ishtirok etish – tug'ma layoqatlarning imkoniyatlaridir. O'quv va mehnat faoliyatida bolalarning layoqatlari uyg'onadi va qobiliyatlari o'sadi.

Iste'dod tushunchasining asosiy mazmuni "qobiliyat" degan tushunchani ham anglatadi. Shuni aytish mumkinki, qobiliyat tushunchasini insonning tabiiy xususiyati deb qabul qilmasdan, biroq ko'p hollarda qobiliyat rivoji asosida ba'zi insonlarda tabiiy xususiyat – ya'ni iste'dod mavjud bo'lishi mumkin. Ko'pincha "haqiqiy", "tabiiy", "tabiatdan berilgan" kabi iboralar bilan ifodalanganda "tabiiy" tushunchasi – qobiliyat tushunchasi bilan amaliy tahlilda bir-biriga bog'liq bo'ladi. Ko'p hollarda biz tabiiylikni iste'dod rivoji asosida yotgan qobiliyat deb tushunamiz. Go'dak tug'ilgan paytda mavjud bo'lgan "garmonik his" yoki "musiqaga bo'lgan tuyg'u" haqida o'ylash dargumon. Ehtimol, har qanday idrokli inson tug'ilgan daqiqadan boshlab, musiqaga bo'lgan tuyg'u yoki o'zaro his-tuyg'u asosida faqat iste'dod nishonalari, qiziqish yoki shunga o'xshash tuyg'ular mavjud deb o'ylashi mumkin.

Shuni alohida ta'kidlash lozimki, tabiiy iste'dod nishonalari haqida gap ketganda biz hali meros bo'lib qolgan iste'dod nishonalari haqida so'zlamadik. Quyida yoshlarning intellektual-ijodiy salohiyatini rivojlantirish usullaridan foydalanish misollari keltiriladi:

- Aql charxi mashqlari: turli rebuslar, krossvordlar yechish, shaxmat va shashka o'yinlarini musobaqa shaklida tashkil etish;
- Yosh qalamkashlar to'garaklari: yoshlarning ijodiy mahorati va iste'dodini oshirishga qaratilgan tadbirlar;
- Chaqqonlar va epcillar sport o'yinlari: sport musobaqalarini o'tkazish orqali;
- Mushoira va g'azalxonlik tanlovlari: "She'r kechasi" tadbirlarini o'tkazish orqali;
- Quvnoqlar va zukkolar tanlovlari: san'at, teatr, rassomchilikka qiziqishni oshirish;
- Ustoz–shogird ishlarini takomillashtirish: pedagog–ustoz faoliyatini ommalashtirish.

Albatta, yoshlarning ijodiy ishlari va iste'dodli mahoratini baholash, ularni turli sovg'a va faxriy yorliqlar bilan mukofotlash maqsadga muvofiqdir. Nazariy holatlar va amaliy misollarga qaramay, qobiliyat va uning rivojlanish muammosi psixologiya va pedagogikaning eng murakkab masalalaridan biri hisoblanadi. Qobiliyat sezgi analizatorlari, harakat va asabi, jismoniy hamda aqliy jarayonlar muvofiqlashuvi kabi nerv sistemasi xususiyatlariga bog'liq bo'lgan tabiiy iqtidor – iste'dod, shuningdek, tashqi ijtimoiy muhit ta'siri ostida rivojlanadi.

Shuni ta'kidlash lozimki, ijtimoiy muhitda ta'lim-tarbiyaga bolaning o'zi faol ishtirok etgandagina uning tug'ma layoqati uyg'onadi, iste'dodi va qobiliyatlari rivojlanadi. Boshlang'ich sinf o'quvchilari bilan ishlashda sabr-toqat va vazminlik zarur. Bolaning ijodiy imkoniyatlariga salbiy ta'sir ko'rsatadigan omillar quyidagilar:

- vaqt chegarasi;
- stress holati;
- yuqori tashvish;
- tezda yechim topish istagi;
- qat'iy echimlar chegarasi;
- oldingi muvaffaqiyatsizliklardan kelib chiqadigan ishonchsizlik;
- qo'rquv.

Ijodkor yoshlarni tarbiyalash jarayonida quyidagi holatlar kuzatiladi:

1. Tarbiya orqali muhitning salbiy ta'siri natijasida yuzaga kelgan kamchiliklarni ham bartaraf etish mumkin.
2. Tarbiya inson faoliyatining istiqbol maqsadini belgilaydi, shuning uchun u shaxs kamolotini ta'minlashda yetakchi rol o'ynaydi.
3. Insonning ma'naviy o'sishi yuz beradi. Masalan, bola ona tilini muhit ta'sirida o'rganadi, biroq o'qish va yozishni maxsus ta'lim orqali o'zlashtiradi.
4. Tarbiya yordamida kishining ayrim tug'ma kamchiliklarini ijobiy tomonga o'zgartirish mumkin. Chunonchi, kar, ko'r, soqov bolalar maxsus tashkil etilgan tarbiya orqali to'la aqliy rivojlanishga erishadi va sog'lom tengdoshlar bilan barobar faoliyat yurita oladi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Ushbu tadqiqotda ma'lumotlar asosan kuzatuv, suhbat, psixologik test va savolnomalar orqali to'plandi. Tadqiqot boshlang'ich sinf o'quvchilari orasida o'tkazilib, ularning ijodiy qobiliyat darajasi va psixologik xususiyatlari baholandi. Olingan ma'lumotlar sifat va miqdoriy tahlil asosida o'rganildi, ularning o'zaro bog'liqligi statistik ko'rsatkichlar orqali aniqlashtirildi. Tahlil jarayonida grafik va jadval vositalaridan foydalanilib, o'zgaruvchilar orasidagi mantiqiy bog'lanishlar aniqlashga harakat qilindi.

TAHLIL VA NATIJALAR

O'quvchilarning ijodiy qobiliyatini rivojlantirishda ularning psixologik va yosh xususiyatlarini hisobga olish muhim ahamiyat kasb etadi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, ijodkorlikning shakllanishida nafaqat tug'ma layoqat, balki to'g'ri yo'naltirilgan pedagogik faoliyat, ijtimoiy muhit va o'zini namoyon etish imkoniyatlari ham muhim rol o'ynaydi. Sinfdagi ijodiy faoliyat, aql charxi mashqlari, to'garaklar, tanlovlar orqali o'quvchilarning erkin fikrlashi, original yondashuvi va mustaqil qaror qabul qilish salohiyati rivojlanadi. Ayniqsa, ustoz–shogird munosabatlarining samarali tashkil etilishi iste'dodli o'quvchilarni rag'batlantirishda muhim omil bo'lib xizmat qiladi. Amaliy kuzatuvlar, psixologik testlar va ilg'or metodikalar asosida olib borilgan tahlillar shuni ko'rsatdiki, shaxsiy qiziqishlar va ichki motivatsiya mavjud bo'lgan muhitda o'quvchilar ijodiy salohiyatini ancha yuqori darajada namoyon etadilar.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Tabiiyki, o'quvchilarning o'z maqsadlariga erishishlari uchun ta'lim maskanida olgan bilim, ko'nikma va malakalari kamlik qiladi. Ular yuksak maqsad yo'lida o'z ustilarida tinmay izlanishlari, ijtimoiy munosabatlar jarayonida faol ishtirok etishlari lozim. Fanlarda o'zlashtira olmagan o'quvchilarni qobiliyatsiz deyish – xato. O'qituvchining birinchi galdagi vazifasi – har bir o'quvchining yosh va psixologik xususiyatlarini chuqur o'rganish, uning qiziqishlari va istaklarini aniqlash, ularni hisobga olgan holda pedagogik chora-tadbirlarni ko'rishdir. Umuman olganda, pedagogik jihatdan to'g'ri uyushtirilgan har qanday faoliyat bola shaxsining aqliy, axloqiy, estetik, jismoniy hamda irodaviy rivojlanishiga ijobiy ta'sir etadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. M.N. Muminova, M.A. Maksumova. Kasbiy etika va etiket, uslubiy qo'llanma. – T., 2006.
2. N.M. Zakirova. O'quvchilarda kreativlikni shakllantirish mazmuni va usullari. Academic Research in Educational Science. – Volume 1. – Issue 3. – 2020.
3. Ortiqov O.R. Ma'naviy-ma'rifiy ishlar jarayonida mafkuraviy immunitetni rivojlantirish texnologiyalari (oliy ta'lim muassasalari misolida). // *Ekonomika i sotsium*. – 2022. – № 3–2 (94). – B. 1130–1135.
4. Ne'matova G. Ijodiy tafakkurni rivojlantirish texnologiyasi va o'quvchining mustaqil faoliyati. – T.: RTM, 2001. – 24 b.
5. Husanboyeva Q.P. Oliy ta'lim muassasalarida davlat tilini o'qitish bilan bog'liq muammolar va ularning yechimi. *Texnika oliy o'quv yurtlarida o'zbek va xorijiy tillarni o'qitishning dolzarb masalalari (nazariya, metodika, texnologiya)*. Respublika ilmiy-amaliy konferensiyasi materiallari. – T., 2020. – 5-b.
6. Nishonova Z. Mustaqil ijodiy fikrlashni rivojlantirishning psixologik asoslari. *Psix. fan. dok. ... diss. avtoreferati*. – T., 2005. – 38 b.
7. Baltayeva A.T. Designing lessons aimed at teaching students to critically evaluate the personality of the heroes of the work of fiction. *Academicia: An International Multidisciplinary Research Journal*. – B. 947–952.
8. Boltayeva Sh. Boshlang'ich ta'limda o'quvchilar ijodiy faoliyatini rivojlantirish. // *Xalq ta'limi*, 2004. – № ... – B. 34–34.
9. *Pedagogik ensiklopediya*. – Jild II. – B. 184.

-
- 13.00.00 Pedagogika fanlari
 - 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
 - 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
 - 13.00.03 Maxsus pedagogika
 - 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
 - 13.00.07 Ta'limda menejment
 - 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
 - 07.00.00 Tarix fanlari
 - 19.00.00 Psixologiya fanlari
 - 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
 - 02.00.00 Kimyo fanlari
 - 03.00.00 Biologiya fanlari
 - 09.00.00 Falsafa fanlari
 - 10.00.00 Filologiya fanlari
 - 11.00.00 Geografiya fanlari

AKTABGACHA VA AKTAB TA'LIMI

Mas'ul muharrir: Ramzidin Ashurov

Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov

Musahhih: Alibek Zokirov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2025. №8

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C-5669363 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzilimiz: Toshkent shahar, Yunusobod tumani
19-mavze, 17-uy.